

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

Ro'yxatga olindi: № BD-60310100-1.24
2024 yil " 29 " 08

IQTISODIY TANHIL
fanining
O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	300 000	- Ijtimoiy fanlar, jugalistika va axborot
Ta'lim sohasi:	310 000	- Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
Ta'lim yo'nalishlari:	60310100	- Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Fan/modul kod ECONA04	O'quv yili 2024-2025	Semestr 7-semestr	ECTS - Kreditlar 4
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/tis		Haftadagi dars soatlari 6
Fanning nomi	Semestr	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)
Iqtisodiy tahlil	7-semestr	60	60
Jami yuklama (soat)			
120			
<p>1. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – boshqaruv, moliyaviy va investitsion qarorlar qabul qilish uchun xo'jalik sub'ektlarida resurslardan foydalanish holatini, faoliyat samaradorligini, moliyaviy holatini hamda ularning o'zgarishlarini, o'zgarishlarga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, hisob-kitob qilish, baholash yo'llarini o'rgatishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – talabalar xalq sub'ektlarining moddiy, moliyaviy va mehnat resurslaridan foydalanish holatiga, ularning ishlab chiqarish – tijorat va moliya faoliyati samaradorligiga, sub'ektlarning iqtisodiy va moliyaviy salohiyatiga, ularning boshqaruv samaradorligiga ob'ektiv baho berish, faoliyatning kuchli jihatlari va zaif tomonlarini aniqlash asosida aktivlarning bugungi va kelajakdagi qiymatini oshirishda aniq boshqaruv qarorlarini tayyorlash yuzasidan zamonaviy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishdan iborat.</p>			
<p>3</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>1-mavzu. Iqtisodiy tahlilning predmeti, asosiy vazifalari va tamoyillari.</p> <p>Tahlil – iqtisodiy tafakkurni rivojlantirish usuli sifatida. Tahlil (analiz) va sintez hodisa va jarayonlarni batafsil o'rganishning asosiy yo'li ekanligi. Iqtisodiy tahlilning fan sifatida shakllanishi. Xo'jalik yurituvchi subyektlarni samarali boshqarishda tahlilning roli. Iqtisodiy tahlil fanining predmeti. Iqtisodiy tahlilning mazmuni. Iqtisodiy tahlilning ob'ekti. Iqtisodiy tahlil subyektlari. Subyektning ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlari. Xo'jalik subyekti iqtisodiy salohiyatini o'stirishda hamda mustahkamlashda iqtisodiy tahlilning ahamiyati. Ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik. Moliyaviy holat. Ichki va tashqi omillar. Ko'rsatkichlar tizimi. Iqtisodiy tahlilning maqsadi hamda vazifalari. Iqtisodiy tahlilning asosiy tamoyillari. Fanlar tizimida "Iqtisodiy tahlil"ning o'mi.</p>			

8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-16-QD)
9	Fan/modul uchun mas'ullar: Xolliqulov A.N. - SamISI, "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrası mudiri; Yahyojev T.I. - SamISI, "Iqtisodiy tahlil va statistika" kafedrası o'qituvchisi.
10	Taqitizchilar: Usmonova D.Q. - Samarqand Davlat universiteti dotsenti, i.f.n. Yahyojev S.I. - "Start Servis Max" MCHJ rahbari.

<p>moliyaviy holatiga baho berish; foyda va rentabellik ko'rsatkichlarini tahlil qilish; xo'jalik sub'ektlari kreditiga layoqatlik holatiga baho berish; tarmoqlarda tahlil xususiyatlari bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'lish kerak;</p> <p>- turli shakldagi moliyaviy tahlil ishlarini tashkil qilish; tahlil natijalarini rasmiylashtirish; yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish; foydalanilmagan imkoniyatlarni ko'rsatib berish; iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish malakalariga ega bo'lish kerak.</p>	<p>5. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadlar; • seminarlar (manfiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalarni; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. 	<p>6. VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oralik nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishini topshirish.</p>	<p>7. Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мельник М.В., Поздеев В.Л. Экономический анализ. Учебник и практикум. Москва: Юрайт, 2020.-261 стр. 2. Пардаев М.О. Иqtisodiy tahlil nazariyasi. Darslik. T.: "Innovation rivojlanish nashriyot-mabaa uy" DUK, 2020.-588 b. 3. Raximov M.Y., Kalandarova N.N. Moliyaviy tahlil. Darslik. T.: Iqtisod-Moliya. 2019.-736 b. <p>Qo'shimcha adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24 fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. 2. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni. 3. Raximov M. Iqtisodiyot sub'ektlari moliyaviy holatining tahlili. Uslubiy qo'llanma. T.: Iqtisod-Moliya, 2015.-156 b. 4. Pardayev M.O., Isroilov J.I., Isroilov B.I. Iqtisodiy tahlil. O'quv qo'llanma. T.: Print Line Group, 2017.-533 b. <p>Internet saytlari.</p> <p>www.stat.uz.</p> <p>www.buhgalt.ru.</p> <p>www.ziyounet.uz.</p> <p>www.books.bankir.ru.</p>
---	---	--	--

<p>2-mavzu: Iqtisodiy tahlilning metodi va usullari</p> <p>Iqtisodiy tahlil fanining metodi va uning o'ziga xos xususiyatlari. Iqtisodiy tahlilda omillar tizimi hamda modellar, Iqtisodiy modellarning turlari. Iqtisodiy tahlilda omillar aloqadorligi. Iqtisodiy tizimda aloqadorlik turlari. Stoxastik va determinantlashgan modellar. Iqtisodiy tahlilning oddiy-an'anaviy usullari. Taqqoslash, o'rta va nisbiy ko'rsatkichlarni hisoblash, guruhlash, balansli boglanish, zanjirli boglanish, mutlaq va nisbiy farqlar, indeks usullarining tahlilda qo'llanilishi.</p> <p>Iqtisodiy tahlilda iqtisodiy-matematik usullarni qo'llashning zaruriyati. Iqtisodiy jarayonlar va ularning natijalariga ta'sir etuvchi omillarni baholashda integral va logarifm usullaridan foydalanish. Iqtisodiy tahlilda korrelyatsion va regression tahlil usullari. Qaror qabul qilish nazariyasi usullari. Iqtisodiy masalalarning maqbul yechimini aniqlashda matematik dasturlash, o'yin nazariyasi va nazariy xizmat ko'rsatish usullarining qo'llanilishi. Sezgirlik tahlili. Evrestik tahlil. Moliyaviy hisoblash usullari. Pulning vaqtinchalik qiymati. Pul qiymatini o'stirish va diskontlash operatsiyalari. Foiz stavkalari va ularni hisoblash usullari. Tahlil usullarini takomillashtirish masalalari.</p>	<p>3-mavzu: Iqtisodiy tahlilning turlari</p> <p>Iqtisodiy tahlilning turlari. Iqtisodiy tahlilning turlar bo'yicha tasniflanishi va uning mezonlari. Iqtisodiy tahlilni mazmuniga, davriga, ob'ekti va sub'ektlariga, tarmoqlar bo'yicha, kengaytirilgan ishlab chiqarish bosqichlari bo'yicha, kompyuterlashtirish darajasi bo'yicha, ijtimoiy- iqtisodiy jarayonlarni o'rganish bo'yicha, o'rganilayotgan sub'yektni qamrab olish darajasiga ko'ra turlari va ularning tavsifi. Tashqi va ichki tahlil. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. Tezkor (operativ), joriy (retrospektiv) va istiqbolli (perspektiv) tahlil. Ijtimoiy-iqtisodiy, texnik-iqtisodiy, ekologik-iqtisodiy tahlil. Marketing tahlili, investitsion tahlil, funksional-qiymatli tahlil, logistik tahlil, taqqoslama, omilli, ekspress, fundamental, majinal tahlil turlari. Kompleks, tanlanma, tematik tahlil.</p> <p>4-mavzu: Tahlil ishlarini tashkil qilish va manbalar bilan ta'minlash</p> <p>Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda tahlil ishlarini tashkil qilish. Tahlilni o'tkazish bosqichlari. Tahlil natijalarini umumlashtrish va rasmiylashtirish. Tahlil natijasida aniqlangan imkoniyatlar va ilg'or g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish.</p> <p>Tahlil uchun kerakli axborot tizimi va uning turlari. Iqtisodiy, huquqiy texnik, ekologik va boshqa manbalar to'g'risida tushunchalar.</p> <p>Iqtisodiy manbalarning turlari va ularni tashkil qilishning asosiy</p>
---	--

tamoyillari (printsipalari): haqiqiylik, umumiy bog'liqlik, tezkorlik, rejamkorlik va keraklilik tamoyillariga amal qilishlik. Tahlilning axborot manbasiga qo'yiladigan talablar. Iqtisodiy tahlilning axborot manbasini ishonchligini aniqlash. Iqtisodiy tahlilda axborot texnologiyalarining qo'llanishi.

5-mavzu: Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning marketing

faoliyatida tahlil

Marketing tizimida iqtisodiy tahlilning maqsadi, vazifasi va uning axborot manbalari. Marketing tahlili ob'ektlari. Marketing tahlili usullari.

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar mahsuloti hamda xizmatiga bo'lgan talab va taklifni o'rganishning ahamiyati. Tovarining bozordagi holatini baholash hamda talab elastikligi. Talab va taklifni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar mahsuloti va xizmatiga bo'lgan talabga ta'sir etuvchi omillarning tahlili. Korxona tovar va baho siyosatining tahlili. Raqobat darajasi ko'rsatkichlari va ularni aniqlovchi omillar. Korxona mahsulotining raqobatbardoshligi tahlili.

6-mavzu: Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning mahsulot (ish,

xizmatlar) ishlab chiqarish va sotish hajmini tahlili

Mahsulot (ish, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotish hajmini tahlil qilishning mazmuni, vazifalari va manbalari. Mahsulot hajmini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi.

Mahsulot ishlab chiqarish (ish bajarish, xizmat ko'rsatish)ning tashkiliy-texnik darajasining tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmi dinamikasini tahlil. Ishlab chiqarishni diversifikatsiyalashning ahamiyati. Mahsulotlar tarkibidagi strukturaviy o'zgarishlar tahlili. Mahsulot nomenklaturasi va assortimenti tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish maromiyiligi tahlili. Mahsulot (ish, xizmat) kritik hajmi hamda ishlab chiqarish leveridji tahlili.

Mahsulotlarni sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlarining bajarilishini tahlil. Mahsulot sifatining tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish hamda sotish hajmiga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmini oshirish bo'yicha mavjud imkoniyatlarni aniqlash.

7-mavzu: Asosiy vositalar holati va ulardan samarali

foydalanish tahlili

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning asosiy vositalar bilan ta'minlanganligini o'rganishning ahamiyati, mazmuni va tahlilning vazifalari. Tahlilning axborot manbalari. Asosiy vositalarning tarkibi, tuzilishi va dinamikasini tahlil. Aktiv va passiv asosiy vositalar tahlili. Asosiy vositalarning texnik holati va harakat ko'rsatkichlarini tahlil.

uchun kerakli manbalar tizimi va uning turlari.

21. Marketing tahlili usullari. Tovarining bozordagi holatini baholash hamda talab elastikligi.

22. Korxona tovar va baho siyosatining tahlili. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlar mahsuloti hamda xizmatiga bo'lgan talab taklifni o'rganishning ahamiyati va tahlilning vazifalari.

23. Raqobat darajasi ko'rsatkichlari va ularni aniqlovchi omillar. Mahsulot ishlab chiqarish va sotish hajmi dinamikasini tahlili.

24. Mahsulot tarkibidagi strukturaviy o'zgarishlar tahlili. Mahsulot nomenklaturasi va assortimenti tahlili.

25. Mahsulot ishlab chiqarish maromiyiligi tahlili. Mahsulot (ish, xizmat) kritik hajmi hamda ishlab chiqarish leveridji tahlili.

26. Mahsulot hajmini oshirish bo'yicha mavjud imkoniyatlarni aniqlash. Mahsulotlarni sotish bo'yicha shartnoma majburiyatlarining bajarilishini tahlili.

27. Sotilgan mahsulot sifatining tahlili. Mahsulotni sotish hajmini oshirish imkoniyatlarini aniqlash hamda amaliyotga tatbiq etish.

28. Asosiy vositalarning tarkibi, tuzilishi va dinamikasini tahlili. Aktiv va passiv asosiy vositalar tahlili.

29. Asosiy vositalarning texnik holati va harakat ko'rsatkichlarining tahlili.

Asosiy vositalar bilan ta'minlanganlik va qurollanganlikni tahlil. Asosiy vositalardan samarali foydalanishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi.

30. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasining tahlili. Mashina va jihozlardan vaqt va quvvat bo'yicha foydalanishning tahlili.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyihalar, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

4.

V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- xo'jalik sub'ektlari, ularning xo'jalik-moliya-tijorat faoliyati uzluksizligi, iqtisodiy hodisa va jarayonlar, ularning samarasi, natijasi haqidagi, aktivlarning doiraviy aylanuvchanligini ta'minlashda, axborotlar oqimini shakllantirish; axborotlarni qayta ishlash va tahlilni xulosalarni shakllantirish; moliyaviy tahlilning zaruriy va muhim jihatlari haqida tasavvurga ega bo'lishi;

- xo'jalik sub'ektlari faoliyatini moliyaviy tahlil qilishning asosiy tamoyillarini; moliyaviy tahlil asoslari va usullarini; xo'jalik sub'ektlarida moliyaviy tahlil ishlarini tashkil qilishni; tahlil uchun kerakli manbalarni to'plash va ulardan foydalana olishni bilish va ulardan foydalana olishi;

- xo'jalik sub'ektlarning operation faoliyatiga baho berish; xo'jalik sub'ektlarida xarajalar tahlili va bujjetlashirish; xo'jalik sub'ektlarning

14. Kreditga layoqatlilik tahlili.

15. Korxonalarda daromad, xarajat hamda foyda turlari tahlili.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TATLIM

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Turli mulkchilik shaklidagi xo'jalik yurituvchi subyektlarda boshqaruv qarorlari qabul qilishda tahlilning ahamiyati.
2. Iqtisodiy tahlilning fan sifatida shakllanishi.
3. Xo'jalik yurituvchi subyektlar iqtisodiy salohiyatini o'stirishda hamda mustahkamlashda iqtisodiy tahlilning o'rni.
4. Iqtisodiy tahlilning asosiy tamoyillari. Fanlar tizimida "Iqtisodiy tahlil"ning o'rni.
5. Iqtisodiy tahlil fanining o'ziga xos xususiyatlari.
6. Iqtisodiy tahlilda omillar tizimi hamda modellar, iqtisodiy modellarning turlari.
7. Iqtisodiy tahlilda stoxastik va determinantlashgan modellarning qo'llanilishi.
8. Taqqoslash usuli va uni tahlilda qo'llanilishi.
9. O'rta va nisbiy ko'rsatkichlarni hisoblash usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi.
10. Guruhlash usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi.
11. Iqtisodiy tahlilda iqtisodiy-matematik usullarni qo'llashning zaruriyati.
12. Integral usuli hamda uni tahlilda qo'llanilishi. Korelyatsion va regression tahlil usullari.
13. Iqtisodiy masalalarning maqbul yechimini aniqlashda matematik dasturlash, o'yin nazariyasi va nazariy xizmat ko'rsatish usullarining qo'llanilishi. Evrestik tahlil.
14. Foiz stavkalar va ularni hisoblash usullari. Tahlil usullarini takomillashtirish masalalari.
15. Iqtisodiy tahlilni mazmuniga, davriga, obyekti va subyektlariga ko'ra turlari.
16. Kompyuterlashtirish darajasi bo'yicha, ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni o'rganish bo'yicha, o'rganilayotgan obyektni qamrab olish darajasiga ko'ra tahlil turlari va ularning vazifasi.
17. Moliyaviy va boshqaruv tahlili. Tezkor (operativ), joriy (retrospektiv) va isiqbolli (perspektiv) tahlil.
18. Marketing tahlili. Investitsion tahlil. Funktsional-giyamat tahlili.
19. Taqqoslama, omilli, ekspress, fundamental, marginal tahlil turlari. Ijtimoiy-iqtisodiy, texnik-iqtisodiy, ekologik-iqtisodiy tahlil.
20. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tahlil ishlarni tashkil etish. Tahlil

Asosiy vositalarni texnik yangilashning ahamiyati. Asosiy vositalar bilan ta'minlanganlik va qurallanganlikni tahlili. Asosiy vositalardan samarali foydalanishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi. Fond qaytimi va fond sig'imining tahlili. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasining tahlili. Mashina va jihozlardan vaqt va quvvat bo'yicha foydalanishning tahlili. Asosiy vositalardan foydalanish samaradorligini oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

8-mavzu: Moddiy resurslar bilan ta'minlanganlik va ulardan foydalanish tahlili

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moddiy resurslar bilan ta'minlanganligini tahlil etishning ahamiyati, vazifalari va axborot manbalari. Moddiy resurslar bilan ta'minlanganlik va ulardan foydalanish samaradorligini xarakterlovchi ko'rsatkichlar tizimi. Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning moddiy resurslar bilan ta'minlanishi hamda zahira holatining tahlili. Material qaytimi va material sig'imining tahlili. Moddiy resurslardan foydalanish samaradorligi va ularni ishlab chiqarish hajmiga ta'sirini tahlili. Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida materiallardan samarali foydalanishning mahsulot tannaxrini pasaytirishdagi ahamiyati.

9-mavzu: Mehnat resurslari bilan ta'minlanganlik va mehnat unumdorligi tahlili

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning mehnat resurslari bilan ta'minlanganligini tahlil qilishning ahamiyati, vazifalari va axborot manbalari. Mehnat resurslari tarkibi va ularning dinamikasini tahlili. Xodimlar harakatining tahlili. Xodimlar qo'nimsizligi tahlili. Ish vaqti-dan samarali foydalanish va uning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili.

Mehnat unumdorligi dinamikasini tahlili. Mehnat unumdorligiga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Raqobardosh iqtisodiyot sharoitida mehnat unumdorligini oshirishning mahsulot tannaxrini pasaytirishdagi o'rni. Mehnat sig'imining tahlili. Mahsulot hajmiga mehnat omillari ta'sirining tahlili.

10-mavzu: Mahsulot ishlab chiqarish va davr xarajatlari tahlili

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning ishlab chiqarish va davr xarajatlari tahlil qilishning ahamiyati, vazifalari va axborot manbalari. Raqobardosh iqtisodiyot sharoitida mahsulot tannaxrini pasaytirishning ahamiyati. Xarajatlarni turkumlash: ishlab chiqarish va noislab chiqarish xarajatlari, "o'zgaruvchan" va "o'zgarmas" xarajalar tahlili. Ishlab chiqarish xarajalarining tarkibi va dinamikasining tahlili. Ishlab chiqarish xarajalarining iqtisodiy elementlari va kalkulyatsiya moddalarini bo'yicha tahlil. Mahsulot tannaxrining tahlili. Mahsulot tannaxriga ta'sir etuvchi omillar tahlili.

Moddiy xarajatlari va ularning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Mehnat haqi xarajatlari va ularning o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Xarajatlari samaradorligi tahlili.

11-mavzu: Moliyaviy va operation boshqaruv tizimida marginal tahlil
Marginal tahlilning mazmuni va ahamiyati. Qoplash marjasi tahlili. Mahsulot sotishdan foydalaning marginal tahlili metodikasi. Rentabellik ko'rsatkichlari marginal tahlili metodikasi. Korxona mahsulot sotishining zararsizlik hajmi hamda xavfsizlik zonasi o'zgarishiga omillar ta'siri zararsizlik hajmi hamda xavfsizlik zonasi o'zgarishiga omillar ta'siri tahlili. Mahsulot sotish bahosining kritik darajasi hamda mahsulot birligiga doimiy va o'zgaruvchan xarajatlarning chegaraviy miqdorlarini aniqlash. Ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish bo'yicha qarorlarni asoslash. Kritik darajadan past bahoda qo'shimcha buyurtmalar qabul qilish bo'yicha qarorlarni tahliliy baholash.

12-mavzu: Buxgalteriya balans tahlili
Buxgalteriya balans tahlili mazmuni va vazifalari. Buxgalteriya balans va uning tarkibiy tuzilishi: aktivlar, kapital va majburiyatlar. Balans moddalarini va uning boshqa moliyaviy hisobotlar ma'lumotlariga mosligi. Korxona moliyaviy holati tahlili usullari. Balansi o'qish. Buxgalteriya balansining gorizonttal (davriy) tahlili. Buxgalteriya balansining vertikal (tarkibiy) tahlili. Korxonalar iqtisodiy salohiyati: tarkibi, ko'rsatkichlar tizimi va samaradorligini tahlili.

Korxonalar moliyaviy salohiyati: tarkibi, ko'rsatkichlar tizimi va samaradorligini tahlili.

Buxgalteriya balans moddalarining likvidlik bo'yicha turkumlanishi Buxgalteriya balansining likvidligi va korxona to'lov layoqatining tahlili.

13-mavzu. Moliyaviy bargarorlik tahlili

Moliyaviy bargarorlik tahlilining mazmuni, maqsadi va vazifalari. Korxonaning iqtisodiy resurslari, uning moliyaviy tuzilmasi, likvidligi, to'lovga qobiliyatini moliyaviy ahvol va bargarorlikka ta'siri. Moliyaviy bargarorlik va uning tiplari: mutlaq va me'yoriy bargarorlik, nobargaror va inqirozli holatlar. Korxonaning o'z oborot mablag'lari bilan ta'minlanganligi tahlili. Moliyaviy bargarorlikni dinamik tahlili. Korxonaning moliyaviy bargarorligi bilan bog'liq koeffitsiyentlari (moliyaviy mustaqillik (avtonomiya), moliyaviy qaramlik, o'z va qarz mablag'larining nisbati, o'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik, o'z aylanma mablag'larining to'planish koeffitsiyenti kabi) va ularning tahlili.

Korxonaning moliyaviy bargarorligini mustahkamlash bo'yicha ichki imkoniyatlarni aniqlash va yo'lga qo'yish chora tadbirlarini belgilash.

14-mavzu. Kreditga layoqatlilik tahlili

Kreditga layoqatlilik tahlilining mazmuni, maqsadi va vazifalari. Kreditga layoqatlilikning tavsifi. Kreditga layoqatlilikni baholash va

tahlil qilishning asosiy usullari: ekspert baholash tizimi va balli (skoring) baholash tizimi.

Kreditga layoqatlilikni baholashda tijorat banklarining kredit siyosatining uziga xos xislatlari. Korxonaning ishonchligini baholash. Rakobatdosh mahsulotlar ishlab chiqarish kobiliyatini tahlili. Daromad tahlili. Kredit resurslari maksadlilikini tahlili. Kreditga layoqatlilikni moliyaviy koeffitsiyentlarda baholash. Kreditni ta'minlanganligini tahlili. Kredit tulovlari yuzasidan pul oqimlarining kelajakdagi kutilishlarini baholash. Risklar tahlili. Kreditga layoqatlilikni baholashda nazoratning davomiyliigi.

15-mavzu: Moliyaviy natijalar va rentabellik tahlili

Moliyaviy natijalarni tahlil qilishning ahamiyati, mazmuni va vazifalari. Tahlilning axborot manbalari. Umumiy moliyaviy natijalar, ularning tarkibi va tuzilishini tahlili. Mahsulot sotishdan kuttigan yalpi moliyaviy natija va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.

Asosiy faoliyatning moliyaviy natijalari tahlili. Moliyaviy faoliyatning daromadlari va xarajatlari tahlili. Umumxo'jalik faoliyatining moliyaviy natijalari tahlili. Solik tulgungunga kadar foyda tahlili. Byudjetga tulovlar va ajratmalarning tahlili. Sof foyda va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Rentabellik kursatkichlari va ularga ta'sir etuvchi omillar tahlili. Foyda va rentabellikni oshirish imkoniyatlarini aniqlash.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Iqtisodiy tahlilning mohiyati va bozor iqtisodiyotidagi o'rni.
2. Iqtisodiy tahlilning metodologik asoslari.
3. Iqtisodiy tahlilning turlari.
4. Iqtisodiy tahlilda hisoblanadigan hamda hisoblanmaydigan axborot manbalari.
5. Korxonalar savdo faoliyati tahlili.
6. Kritik nuqta hamda unga ta'sir etuvchi omillar tahlili.
7. Korxonalar ko'p yillik aktivlar tahlili.
8. Moddiy resurslar holati, harakati hamda samaradorligi tahlili.
9. Mehnat resurslari qiymati hamda xodimlar harakati tahlili.
10. Xo'jalik yurutuvchi subyektlarda xarajatlari tahlili.
11. Moliyaviy va operation boshqaruv tizimida marginal tahlil.
12. Korxonalar aktivlar va passivlar tahlili.
13. Moliyaviy bargarorlik tahlili.